

De Vrije Madam

Rudy Geldhof

Personage Mevrouw De Beer, rond de zestig.

Decor Een podium in een vrouwenhuis, waarop alles klaar staat tot het geven van een kookdemonstratie: elektrisch fornuis, kookgerei, ingrediënten.

Er heerst een feestelijke stemming in het vrouwenhuis, mogelijks reeds in de bar of de hal waarlangs het publiek zich naar de zaal begeeft. Er kan schuimwijn worden aangeboden en alleszins is er een opgewekt muziekje: uit luidsprekers klinkt een strijdlid, gezongen door een Spaans- of Portugeestalg vrouwenkoortje. Als het publiek heeft plaatsgenomen, betreedt Mevrouw De Beer het halfduister podium. Ze doet wat onwennig, zet haar handtas op tafel, kijkt even in haar boodschappentas, die ze voordien al had klaargezet; Dan plaatst ze een menukaartje duidelijk zichtbaar op de tafel. Ze probeert voorzichtig over de muziek heen te praten.

Mevrouw De Beer: Geachte dames en heren, juffrouwen. Vanavond staat op...

Ze zwijgt, ingehouden verbolgen omdat de muziek niet stopt. Na een korte poos waagt ze nog een kans.

Mevrouw De Beer: Geachte dames, juffrouwen, heren...

De muziek blijft hoorbaar. Mevrouw De Beer kijkt wanhopig in de richting van de lichtcabine. Ineens wordt de grammofoonplaat bruusk, met een luide kras, afgezet.

Mevrouw De Beer: Dank U, mijnheer... of juffrouw. 't Zal wel juffrouw zijn zeker. Niet dat ik een vijand ben van muziek, het was een strijdlid, of hoe noemt men zoiets. Prachtig dat zuiders temperament.

Ze begeeft zich naar het fornuis, net op het moment dat een volgsport het fornuis verlaat. De volgsport tracht opnieuw Mevrouw De Beer te vangen, maar slaagt daar niet in.

Mevrouw De Beer: Zoals u ziet, geachte dames, juffrouwen en heren, vanavond staat op uw feestprogramma... een kookdemonstratie. Met veel mankracht, pardon vrouwenkracht is men erin geslaagd hier op dit tafeltje een kookfornuis te improviseren. Het is duidelijk niet de volautomatische kookinstallatie waarop ik gewoon ben, pardon, de meeste dames hier gewoon zijn te koken, maar kom.

Ze staat achter het fornuis nu en merkt dat ze in het donker staat. In de richting van de lichtcabine.

Mevrouw De Beer: Juffrouw, juffrouw, momentje, als dit voor mij bedoeld is, doet U geen moeite, ik kom zelf wel.

Ze stapt in het licht. Zo vriendelijk mogelijk.

Mevrouw De Beer: Mag ik U vragen, die lichtjes boven mijn hoofd, die zijn nieuw oor U... ja? Geleend bij toneelkring "Ik Dien", waar mijn zoon voorzitter van is. Kunt U daar niet een breder lichtje geven? Ik wil niet de hele tijd achtervolgd worden als een balletdancers. Dansen, dat is voor volgende week zaterdag, op uw jaarlijkse instuif, of hoe noemt U zoiets? Wittewasfuif?

Er wordt algemeen licht gegeven op het podium nu.

Mevrouw De Beer: Ik voel mij net een konijn in een lichtbak. Er komt geen konijn in mijn eten te pas; dank U. Waar een wil is, is een weg zei mijn vader altijd. En hij kon het weten, hij kwam van ver.

Ze begeeft zich opnieuw achter het fornuis.

Mevrouw De Beer: Ik ben hier dus voor een kookdemonstratie. Voor de niet-leden, die ook zeer, zeer talrijk aanwezig zijn, heb ik gezien, even dit ter inleiding: aanleiding tot de feestweek is het vijfjarig bestaan van dit vrouwenhuis. En sommige leden waren de mening toegedaan dat er een feestje kon gebouwd worden - zo noemden ze dat - gebouwd rond het voorstellen van één van mijn recepten. Niet dat ik een beroepskok ben, ik ben een huisvrouw. Huisvrouwen zijn nooit beroepskoks. De Vrije Madam dus, pas op, niet de naam van het gerecht. Het is de naam van het vrouwenhuis. Voor wie het nog niet mocht weten. Mooie naam voor een vrouwenhuis, vindt U niet? Beetje ondeugend, ludiek zeggen ze hier. Zou nooit de naam van eten kunnen zijn, alhoewel: croque-monsieur, croque-madam, dame-blanche... tête-nègre... Het gerecht dat ik wil voorstellen is niets speciaals: lichtjes origineel, dat wel, iets van eigen vinding, noch vis noch vlees. U ziet het wel. Belangrijker is vanavond dat er een aangename sfeer heerst.

Meestal ziet U hier niets dan vrouwen onder elkaar, maar bij speciale gelegenheden zoals vanavond worden ook niet-leden toegelaten. Zoals mijn vriendinnen... Ik zie ze niet, maar ze zijn er wel. Ah, boven op het doksaal, pardon, het balkon. Mevrouw Kusters, mevrouw Sels, mevrouw Bal, mijn vriendinnen van de woensdagnamiddag. Elke woensdagnamiddag geven we elkaar rendez-vous in de Tompoes, waar ze nog van die mooie lange zilveren filters hebben. Verwennen wij elkaar met een aantal gebakjes. Mijn vriendinnen nemen er elk twee, ik eentje. Niet dat ik op mijn lijn moet letten, ik heb nog een goede gezondheid. Maar een beetje discipline kan nooit kwaad. Mevrouw Spaargaren neemt er zelfs drie. 'k Moet niet op mijn lijn letten, zegt ze, dat doet mijn man wel. Oh ja, de mannen, die zijn vanavond ook toegelaten. Kijk, dat vind ik sympathiek van dit vrouwenhuis. Niet dat ik er anders niet op mijn gemak zou zijn, maar zoals de meeste buitenstaanders had ik een totaal verkeerd idee van wat een vrouwenhuis eigenlijk was. Ik dacht dat het iets was voor vrouwen onder elkaar, die weggelopen waren van hun man, of geslagen. Ik dacht zelfs dat ze hier woonden, zo heel modern in een commune. Maar niets daarvan, niets daarvan. De meeste vrouwen die hier komen zijn gewone vrouwen. Ze komen om te praten, ideeën uit te wisselen, culturele activiteiten dus. Het spreekt vanzelf dat er altijd een paar tussen zitten die ooit gescheiden zijn, of geslagen...maar dat komt in de beste families voor.

Kent U die betere voordrachtencyclus voor de dames van de academie: "Actueel Denken en Leven"? Wel, mijn vriendin zei me: ik zou de schmink niet willen betalen, zei ze, die sommigen daar nodig hebben om hun blauwe plekken weg te schminken. Maar ja wie ben ik dat ik over anderen ga oordelen. Och ja, wie ik ben, dat zullen de meeste onder U zich wel afvragen.

De voorzitter had beloofd mij aan U voor te stellen. Maar er is zoveel mis gegaan voor het begon. Het licht viel voortdurend uit. Ja, de fornuisjes waren blijkbaar slecht gekoppeld, of was die lamp daar te zwaar? Wie zal het zeggen. En veel dames met een diploma van elektriker in hun handtas zullen hier wel niet zitten. Nee mevrouw? Ik stel mezelf dus voor. Ik ben Mevrouw De Beer. Onze nieuwe schepen van cultuur, schepen De Beer, dat is mijn oudste zoon. En mijn man zaliger was professor De Beer. En dan heb ik nog een zoon, de jongste...

Ze wordt afgeleid door één van de jonge hulpjes die haar zijn toegewezen. Het meisje reikt Mevrouw De Beer een schenkblad aan, waarop een glas water en een teddybeertje.

Mevrouw De Beer: Oh, kijk eens, een glaasje water. Dank U wel, jonge dame.

Ze bemerkt het beertje.

Mevrouw De Beer: Is dit poppetje ook van mij? Kijk eens aan, hoe attent. Een beertje. Teddybeer - Mevrouw De beer. Humor van het vrouwenhuis. Origineel! Jong!

Ze bekijkt het beertje.

Mevrouw De Beer: Met een jeansschortje aan, jeansmutsje. Kan ik appreciëren, kwetst niet. Alhoewel er hier veel dames zitten die mijn familie beter kennen en die weten dat de naam De Beer uit het verleden heel grof... Nou ja, toen mijn man zaliger overleden is, in dat pseudoneutrale reclameblaadje... Terwijl iedereen best weet dat de hoofdredacteur de schoonzoon is van... Nu ja, als een familie een uitgesproken ideaal heeft, een politiek engagement... We leven in een democratie. Dat is dan normaal. Waar was ik? Oh ja, mijn jongste zoon. Wel, mijn jongste zoon die heeft gestudeerd. Ingenieur. Burgerlijk ingenieur. En nu, het recept. Mijn vriendinnen, die uitstekende kokkinnen zijn, weten dat het recept zo eenvoudig is als het ei van Columbus, al komen er geen eieren aan te pas. Ik heb het hier voor U allemaal genoteerd. Feestmenu: noch vis, noch vlees: opgedragen aan: de Vrije Madam. De ingrediënten voor vier personen zijn hier genoteerd...

Het hulpje komt op het podium. Ze overhandigt Mevrouw De Beer een groot vel papier.

Mevrouw De Beer: Juffrouwetje, wat is de bedoeling?

Mevrouw De Beer bekijkt het vel papier, waarop een vis en een kip zijn afgebeeld, waarover grote kruisen zijn getekend. Daaronder zijn de ingrediënten van het gerecht in grote letters genoteerd.

Mevrouw De Beer: Oh, kijk eens, hoe origineel. Het vrouwenhuis toch. Noch vis noch vlees!

Mevrouw De Beer hangt het papier op.

Mevrouw De Beer: Daar zit mijn bezige bijtje zeker achter. Angèle. Waar zit ze?

Mevrouw De Beer kijkt de zaal in.

Mevrouw De Beer: Angèle? Ja, ik heb ook nog een dochter, was ik totaal vergeten. Ja, haar hoef ik niet voor te stellen in dit vrouwenhuis. Ze heeft dit vrouwenhuis mee helpen stichten. Waar zit ze? Ze is te herkennen aan haar wilde jongenskop. Allemaal zo van die zwarte krulletjes. Heeft ze urenlang werk aan gehad voor de spiegel, om er zo onopgemaakt mogelijk uit te zien. Mag ik wel zeggen, hè Angèle. Maar ik heb een goeie relatie met mijn dochter. Tegenwoordig toch. Sinds mijn man zaliger overleden is sleept ze me overal mee naartoe. Naar films, naar tentoonstellingen, stopt me boeken in de handen. 't Is tijd dat ge begint te leven mama, zegt ze, nu ge vrij zijt. Life begins at fifty-five. En het is nooit te laat om geëmancipeerd te worden. En ik zeg: te laat, te laat, wat is te laat? Zo oud ben ik nog niet. Ik heb nog een goeie gezondheid. Enfin, dank zij haar ben ik in aanraking gekomen met dit vrouwenhuis. Pas op, niet verwarren hoor, ik ben geen lid. 'k Sympathiseer. Ik kom hier om mijn dochtertje een plezier te doen. Enne, ook wel omdat ik graag kom.

Mevrouw De Beer begeeft zich naar het vel papier met de ingrediënten.

Mevrouw De Beer: Kijk, hier staan dus de ingrediënten voor vier personen genoteerd. Eén kippetje. Normaal twee kippen, maar vanavond zal ik maar gebruik maken van één kippetje. De potjes die mij ter beschikking zijn gesteld zijn een beetje aan de kleine kant. Een kilogrammetje mosselen, een kilogrammetje garnaaltjes. Mochten de garnaaltjes te duur zijn, of Uzelf te slecht bij beurs, vierhonderd grammetjes volstaan. Kreeftjes. Mogen kleintjes zijn. Bisque de homard. De homard, jongedames! Kreeftensoep in blik dus. Half litertje room. Peterselie. Ui. Selder. Cognac. Maïzena. Peper. Look. Zo. We kunnen beginnen.

Ze doet haar schortje aan. Ze zet de kookplaat van het fornuis op "aan".

Mevrouw De Beer: En liefst met de kippen. Die komen hier in deze grote braadslee terecht, samen met wat ongezouten boter.

Ze doet boter in de braadpan.

Mevrouw De Beer: Tien minuutjes maar, net de tijd om lichtjes bruin te worden. De kippen heb ik al voorgeknipt. En daar ziet U een emmertje staan, daar staan de mosseltjes in te weken. Zoals U weet, met een scheppeltje bloem, om het zand eruit te laten trekken. Mosselen koken, geen kunst, nietwaar. Vijf minuutjes op het vuur, met ui en selder, tot ze opengaan en dan gieten we het sap af, maar niet weg, we sparen het, voor later.

Mevrouw De beer heeft ondertussen de stukken kip in de braadpan gedaan.

Mevrouw De Beer: Wat zei ik over de kippetjes? Oh ja, die laten we lichtjes bruin worden. En na tien minuutjes gaan we ze flamberen. Met cognac natuurlijk. En dan komen ze hier in deze grote pan terecht, samen met de bisque d'homard, het sap van de mosseltjes en een beetje water. Drie kwartier blijven ze erin. Of een uurtje al naar gelang de kwaliteit van de kippen. En dan voegen we er aan toe, onze room. Een half litertje. We roeren dat goed. Mocht die saus nog te dun zijn, mevrouw, dan voegt U er wat maïzena aan toe of aardappelbloem. Zoals U dat verkiest. En dan brengen we op smaak met ruim wat peper van de molen, scheutje cognac - mocht het nog te flauw zijn. Ja, een teentje look, als U van het zuiderse temperament houdt. En dan de laatste vijf minuutjes pas voegen we eraan toe: onze zeevruchtjes: de garnaaltjes, de kreeftjes en de mosseltjes die we uit hun schelpje hebben gehaald. Strooitje peterselie erover heen en klaar is het om op te dienen. En wel in diepe borden, met mes, vork en lepel. Ach ja, want de saus die laat zich eten net als lekkere soep. Normaal wordt alles opgediend met rijst of kroketten. Maar rijst of kroketten, dat wil ik vanavond niet klaarmaken. Nietwaar, mevrouw, dat kent U. U zult zich afvragen welke rijst. Mijn vriendinnen en ik prefereren witte rijst. De leden van dit vrouwenhuis ongetwijfeld: bruine, ongepelde rijst. Nieuwe tijden, nieuwe zeden. Och ja, welke wijn zult U zich afvragen, heren? Vlees vraagt... rode? Inderdaad. Vis vraagt... witte? Iets tussenin zult U zeggen, mijnheer... rosé? Mis, mis, mis! Bij dit gerecht past uitsluitend een jonge, rode bordeaux. Een beetje koppig. Vraag me niet waarom. Mijn vriendinnen en ik hebben het zo uitgetest. Het is zo. En dan, als alles klaar is, mag er geproefd worden door een aantal vrijwi... ik zei bijna vrijwilligers. Ik bedoel natuurlijk: fijnproevers, liefhebbers. En dat moet dan de aanleiding zijn tot een gezellig samenzijn. Dat zal wel lukken. Of mijn gerecht zal lukken, dat is iets anders. Ja, ik ben niet gewoon dat er naar mij gekeken wordt als ik kook. En zeggen dat er mensen zijn die dat dagelijks meemaken. Mijn man zaliger bijvoorbeeld, die was dat gewoon. Die had zijn

studenten. Mijn vriendinnen zeiden het me nog in de Tompoes verleden week. Ze zeiden: mevrouw De Beer, hoe durft U dat? Er was er zelfs eentje bij die het helemaal niet geloofde. Ze is... afwezig? Ik noem haar mevrouw X. Mevrouw X zei: 'k geloof het niet. Zo 'n progressief vrouwenhuis en dat vraagt zo 'n ouderwetse dame voor een nog ouderwetserder kookdemonstratie! Ja, zo zei ze dat. Ouderwetserder, om te lachen natuurlijk. Maar ja, ze is het buitenbeentje van ons clubje. Drinkt af en toe een cognac bij haar koffie. En de hele tijd was ze maar aan het gissen naar de werkelijke reden waarom ik hier gevraagd werd. Ze willen er gewoon een laatste exemplaar zien, zei ze, van het uitstervende ras van de bourgeoisie. Voor het te laat is. En madam van bij Samdam. 't Zeg nee, mevrouw X, ik heb indringende gesprekken gehad met mijn dochtertje. En van Angèle weet ik dat de kassa van dit vrouwenhuis een gat vertoont zo groot als de optelsom van al de kleine gaatjes hier in het dak... Dak lekt. En ik weet ook dat ze een aanvraag hebben ingediend tot subsidie als culturele activiteiten. Aanvraag tot subsidie, ter restauratie. En wie is er wethouder van cultuur? Neenee, zegt ze, ze willen gewoon dat ge eens lekker roddelt over uw man. Ik zeg, kijk mevrouw X, als er iets is wat men niet doet in een vrouwenhuis dan is dat roddelen. Zeker niet over mijn man. Trouwens de voorzitter die heeft mij verzocht om te koken, niet om te roddelen. En tussendoor iets te vertellen over mijn leven. Mijn... ervaringen als vrouw in de wereld van de mannen. Zo zei ze dat. De wereld... van de mannen. En ik heb toegestemd. Ik moet toegeven, ik ben hier nog maar een zestal keren geweest en ik heb nauwelijks de klank van mijn stem laten horen. 'k Heb geluisterd. En ik moet toegeven, ik ben hier tot nieuwe inzichten gekomen. Dat we in een mannenwereld leven, dat vrouwen ook rechten hebben, dat we zullen moeten vechten voor onze rechten. Allemaal waarheden natuurlijk. Maar ik heb vooral geluisterd naar de uitwisseling van ervaringen met de mannen. Meestal... negatieve ervaringen. Want bepaalde leden hier in dit vrouwenhuis zijn door het leven erg hard aangepakt. En daarom dacht ik dat het goed was om vanavond ook eens een positief geluid te laten horen. Want ik heb ook mannen gekend. Maar ik ben blij dat ik ze gekend heb. Mijn man, mijn vader, mijn zoons... Kijk, het is eigenaardig, maar de grootste moeilijkheden in mijn leven heb ik alleen maar gekend met mijn dochtertje. Er is nog zo 'n misvatting die hier heerst in dit vrouwenhuis. Dat is dat sommige leden denken dat ze de vrouwenemancipatie hebben uitgevonden vijf jaren geleden toen ze hier de deuren hebben geopend. Maar kom. Ik zou vanavond eens willen aantonen dat die ouderwetse dames, die zogezegd gedomineerde vrouwen zoals mijn vriendinnen en ik, allang geëmancipeerd waren. Avant la lettre. Nog voor het woord emancipatie werd uitgevonden. Maar kom, met al die emancipatie mogen we onze kippen niet vergeten. Lichtjes bruin? Er mag geflambeerd worden... met cognac natuurlijk. Oh ja, de voorzitter heeft mij verzocht extra voorzichtig te zijn in verband met de branveilig...

Mevrouw De Beer neemt de fles cognac. Geërgerd.

Mevrouw De Beer: Jonge dame toch! En ik had nog zo gezegd Martell! Geen gewone brandy. Kunnen net zo goed proberen met een Hollandse vieux! Zo, ergens staat een brandblusapparaat. Maar of de dames weten hoe ze ermee moeten omspringen, dat is een andere vraag.

Mevrouw De Beer flambeert de kippen, het licht valt uit, alleen de volgschijn is gericht op Mevrouw De Beer.

Mevrouw De Beer: Jongedame, wat is de bedoeling? Wilt U mij voorstellen als een goochelaar in een circus, of als de vuurspuwende draak?

Het licht gaat opnieuw aan.

Mevrouw De Beer: Dank u. Flamberen, geen kunst. Uw lichtje heeft niet geflikkerd en het vrouwenhuis staat niet in lichterlaaie. Zo, deze stukken mogen dadelijk in de grote kookpot, samen met onze bisque d'homard. Met het sap van onze mosseltjes, en zo dadelijk met een scheutje water, zodra de laatste haartjes d'r afgeschroeid zijn. Unieke bedoening nietwaar? Van oudsher bij het flamberen. Alle stoppeltjes d'r af. Net zoals bij de heren... 's morgens.

Mevrouw De Beer heeft de stukken kip in de kookpot gedaan.

Mevrouw De Beer: Het water dus.

Ze kijkt rond.

Mevrouw De Beer: Water? Jongedame, het water! Oh, was ik zelf vergeten, excuseer. De lampetkan! Origineel, nietwaar.

Mevrouw De Beer neemt de lampetkan en giet een flinke scheut water in de kookpot.

Mevrouw De Beer: De kippen zullen nu wel morsdood zijn, eerst geknipt, dan verbrand en nu verdronken... En nu, onze bisque d'homard. Dank U, jongedame, om het doosje reeds te openen.

Geërgerd:

Mevrouw De Beer: Unox! En ik had nog zo gezegd Barbier Dauphin. Echt waar, dames, als U het thuis probeert: Barbier Dauphin geniet de voorkeur.

Ze doet de inhoud van de blikjes in de kookpot.

Mevrouw De Beer: Het is zo simpel als wat, de kwaliteit van een gerecht is gelijk aan de optelsom van de kwaliteit van de ingrediënten, gekoppeld aan een klein beetje gezond verstand. En nu onze mosseltjes.

Ze begeeft zich naar de emmer met mosselen.

Mevrouw De Beer: Eventjes kijken of ze niet moeten bijgewerkt worden. En waarom het met de handen doen als er keukengerief voorhanden is.

Ze neemt een schuimspaan, waarmee ze wat mosselen uit de emmer schept.

Mevrouw De Beer: Kleine retouche.

Ze installeert zich op een stoel en begint nu de mosselen te reinigen. Ze kijkt glimlachend op.

Mevrouw De Beer: Ik wed dat de voorzitter zich nu afvraagt: wanneer gaat Mevrouw De Beer eindelijk iets vertellen over haar leven. Haar ervaringen met de mannen, als vrouw in de wereld van de mannen. Wel, ik zal beginnen bij het begin. De eerste man in mijn leven... dat was mijn vader. Ach ja! Iemand die ik boven alles liefhad! Ja, een generatieconflict in mijn tijd bestond niet. Althans niet in mijn familie. Vrouwen van mijn leeftijd hebben dat alleen

maar gekend met hun dochtertjes. Want mijn vader was iemand die respect afdwong. Niet door zijn afkomst of door de rijkdom van zijn ouders. Maar omdat hij een echte man was, selfmade. Als simpele zoon van kleine boertjes is hij begonnen! Hij is geëindigd, als groot fabrikant en als burgemeester van niet zo 'n kleine gemeente. En hoe dat gegaan is, dat is een lang verhaal hoor, een pioniersverhaal. Kijk, dat zat zo. Wat was hier in Vlaanderen te beleven vóór de Eerste Wereldoorlog? Armoë, niets dan armoë. En niemand ontsnapte daaraan, zeker die kleine boertjes niet. Tenzij de durvers, zoals mijn vader. Want hij zei vaarwel aan Vlaanderen, vaarwel aan de miserie. En hij week uit. Naar Canada. Een knaapje nog, nauwelijks geletterd, vijftien jaar oud. Sprookjesverhaal was het. Negen dagen lang in de buik van de boot als hulpje van de stoker. En daarna kon hij twee dagen en een nacht uitrusten op de lange trein van New York naar Manitoba, Winnepeg, Canada. En daar kwam hij dan terecht bij een verre oom, een farmer. En na één zomer hard werken, kon hij zijn familie al laten overkomen. En toen begon het pas... Bij de pastoor, ja, alles ging daar langs de pastoor, bij de pastoor werden er schulden gemaakt voor een kwart sectie akker. Een kwart sectie akker dat is een groot vierkant stuk land, waarvan één zijde twintig minuten lopen was. Te voet. Zo formuleerde mijn vader dat. Hij rekende niet in meters maar in stappen. Hard werk was het hoor, labeur, scroberen... Nou ja "to scrob". Weet iemand eigenlijk wat scroberen is? Dat is met mankracht, met paardekracht, alles wat niet in die wildernis thuis hoorde eruit sleuren. De bomen, de boomstronken, de rotsen, de rotsblokken, alles, alles... Maar na drie jaar hard scroberen kon mijn vader zijn schulden al afbetalen. En hij kon beginnen denken aan trouwen. Met een Vlaams meisje uit Swanlake, mijn moeder. En ze bouwden eerst zelf een hut. Ja, zo ging dat in die tijd. Ik ben trouwens in die hut geboren later. En nog later, als we terug waren in Vlaanderen, en het nonnetje op school ons vroeg: vertel eens iets over thuis, wat konden de andere kinderen dan vertellen? Dat ze geboren waren in Retie? En dat hun vader 3 jaar gewerkt had bij de kaarsjes van Hamond? Maar ik kon honderduit vertellen. Over de grote boot, de lange trein, de blokhut, de avonturen met de Indianen en de Eskimo's. 'k Had nog nooit een Indiaan of een Eskimo van dichtbij gezien, maar ik was stapelzot op avonturen. Avonturenromans, zo 'n stapels heb ik ervan verslonden. Als jong meisje dan hè, want een keer getrouwd en een gezin... Waar was ik? Oh ja, mijn ouders trouwden en het werd een vruchtbaar huwelijk. Want het toeval wilde dat hier in Europa de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Nauwelijks hadden ze de ringen aan elkaars vingers geschoven of in Vlaanderen kroop iedereen weg in de loopgraven. Mekaar doodslaan en doodschieten was het enige waar ze hier aan dachten. Geen mens die nog wou werken op het veld. Geen kat! Hongersnood zou normaal deze kontreien teisteren. Gelukkig hadden de Europeanen de Canadezen die al het werk voor hen deden. Heelder voedselladingen hebben die op transport gezet, heelder konvooien. Canada, dat was om zo te zeggen, één groot golvend tarweveld. Tarwe, dat was iets als olie nu, zeldzaam en duur. Wie toen farmer was in Canada die werd zo goed als miljonair. En daar heeft mijn vader mee van geprofiteerd. Ha ja! Hij kon toch beter daar zijn brood verdienen door hard te werken in de open lucht in plaats van hier te komen sneuvelen door wat gifgas in te ademen in een loopgracht. Maar in 1918 kwam dan de catastrofe. Wapenstilstand. De Canadezen verloren hun afzetgebied. In de eerste helft van de jaren twintig zakte de graanprijs tot een vierde van wat hij geweest was. En in de tweede helft nog lager. Maar toen had mijn vader het bekeken hoor. Hij verkocht zijn farm, verkocht zijn landerijen. Kocht vijf tickets. Enkele reis. Belgium. En op een goeie dag stond hij hier terug in Vlaanderen. Met een vrouw, drie kinderen en schrik niet... 60.000 Amerikaanse dollar. 300.000 B.F. omgerekend in geld van nu een fortuin.

De mosselen zijn gereinigd. Mevrouw De Beer zet de emmer weg.

Mevrouw De Beer: En met dat fortuin heeft hij de toekomst van zijn kinderen veilig gesteld. Hij stak anoniem zijn geld in een onooglijk fietsenfabriekje. Zijn associé deed het werk, maar hij liep het financiële risico.

Mevrouw De Beer snijdt een ui.

Mevrouw De Beer: Ik zei anoniem omdat het in die tijd ondenkbaar was dat een rijke Canadees, zoals mijn vader hier in die tijd genoemd werd, een beroep uitoefende. Voor standing moest die mens doen alsof hij kon leven van zijn geld. Rentenieren dus. Trouwens, als het nonnetje op school ons vroeg: vertel eens, wat doet uw vader, dan antwoordden wij alleen maar wat hij ons geleerd had: onze vader is jager. En dat deed hij hoor, gaan jagen. Met de notabelen van het dorp, de veterinaire, de notaris, de brouwer, de artieste peinte. Ja, mijn vader heeft zijn familie rijkdom bezorgd. Pas op, ik weet het klinkt allemaal folkloristisch, het klinkt pittoresk, en de tijden zijn veranderd, maar soms wou ik dat dat niet het geval was. Want vroeger had men respect voor mensen als mijn vader. Doorduwars, harde werkers. Tegenwoordig noemt men dat geldmaniakken, carrièremakers. Maar vroeger was het werken of uw gezin in hongersnood laten omkomen. Tegenwoordig maakt er zich nog niemand echt zorgen om geld. Niemand heeft er echt tekort. De één heeft er wat meer dan de andere. Is ook alles. Er wordt gezorgd voor iedereen. Voor de ouden van dagen, de werklozen, de schoolverlaters, de studenten, de zieken, de invaliden, de kunstenaars... enfin de minder begaafden. Maar vroeger! Pas op, mijn vader heeft zijn familie nog iets anders bezorgd dan rijkdom: warmte... liefde... Maar dat herinner ik mij nog hoor. Uit die blokhut in Canada. Die warmte... En op de grond lag de robe. Wat het woord juist betekent weet ik niet, maar de robe dat waren allemaal zehondenvellen aan elkaar genaaid. En 's winters als we ingesneeuwd waren, afgesloten van de buitenwereld, maandenlang, dan was die robe het enige speelterrein voor ons. Voor de kleintjes. Mochten we dan paardje rijden op ons vaders rug. Peirdje riên, noemde hij dat dan in zijn Oostvlaams dialect daar in het verre Canada. Kijk, ik wil niemand gaan ergeren door sentimenteel te gaan doen, maar dit is een beeld dat mij altijd zal bijblijven: hoe ouder hij werd, hoe vermoeid hij ook was, mijn vader als een oersterk Vlaams ros, die zijn kinderen voert naar een veilige toekomst.

Mevrouw De Beer veegt een klein traantje weg. Ze doet de gesneden ui in de kom met mosselen.

Mevrouw De Beer: Misschien ga ik sommige dames en heren nog meer ergeren door te vertellen dat mijn vader ook in de politiek is gegaan. Pas op hoor, heel nederig, dorpspolitiek.

Mevrouw De Beer wast en snijdt de selder.

Mevrouw De Beer: Burgemeester, CVP-burgemeester. Jaja, ook hier hoort men af en toe een antiklerikale noot. Van mij mag het allemaal hoor. De tijden zijn veranderd, we zijn geëvolueerd. Zeg nu zelf, wie gaat er nu nog naar de mis? Wie praktiseert er nu nog? Men zou zeggen niemand! Raar is dat! En toch blijft de CVP zo 'n machtige partij. De grootste! Ja maar, zou het dan toch waar zijn dat de mensen ergens fundamentele noden hebben die niet uit te roeien zijn? Pas op, voor mij kan het allemaal. Gelovig, ongelovig, het kan allemaal. Maar schimmen, de spot drijven, dat zou moeten verboden zijn. Die praat die ik soms moest aanhoren bij de familie van mijn man. Ja, 't waren zo van die socialisten. Niet dat ik iets tegen socialisten heb hoor, die mogen er ook zijn. Maar zoals die soms bezig waren over het geloof, de kerk... die goedkope mopjes over de paus, zijn kleed, misdienaars, zijn tiara. Mensonterend, hemeltemgend. Vrijheid van meningsuiting, ja! Maar niet de vrijheid om

anderen te kwetsen! 'k Ga zelfs meer zeggen. In '69, in '69... heb ik oog in oog gestaan met de paus. Ja, een paus die de wereld openbrak. Maar de warmte die er van zo iemand uitgaat, ik bedoel... de menselijke gevoeligheid. Kijk, ik was dus op audiëntie bij de paus, met een hele delegatie. En toen de paus aan mij werd voorgesteld... ik bedoel, toen ik aan de paus werd voorgesteld en hij hoorde mijn naam, dan vroeg hij direct naar ons Angèle. Hoe het met haar ging, in het Frans. Ja maar, stel U voor: de paus, de leider van miljoenen kristenen in de derde wereld en ook nog wel in de beschaafde wereld, die vraagt naar uw dochter. Ik dacht dat ik het bestierf. En ontdaan mompelde ik iets als: elle va très bien, etc, etc... Eh, geloof het of niet ik stond daar te liegen tegen de paus dat ik zwart zag. Want ons Angèle was al drie weken weg thuis. Weggelopen naar Amsterdam. Maar kom, dat is iets waar ge een man als Zijne Heiligheid niet mee kunt lastig vallen. Kijk, wat ik bedoel, dat is het volgende. Zo 'n paus, die zich interesseert in mensen, dat is een mooi voorbeeld van hoe het hoort. Niet alleen welvaart, maar ook welzijn. 't Zijn geen holle woorden. Mijn vriendin zei het me nog verleden week in de Tompoes. Ze zei: kijk Mevrouw De Beer, wat zou er vijftig jaar geleden met ons rijke... ja, ze is ook een bemiddelde weduwe, net als ik, ze zei: Mevrouw De Beer, wat zou er vijftig jaar geleden met ons, rijke weduwen gebeurd zijn? We zouden benaderd zijn door de pastoor of de onderpastoor, al naar gelang onze leeftijd. En wij zouden ons ingekapseld hebben in een devotievolle godsvrucht.

Mevrouw De Beer doet de gesneden selder in de kom met de mosselen. Ze plaatst de kom op een kookplaat, die ze aanzet.

Mevrouw De Beer: Ze zouden ons laten deelnemen hebben aan de verbouwingswerken van hun kerk. Ze zouden ons de boeken getoond hebben van de goede werken van de parochie. En nu zegt ze, vijftig jaar later: door wie worden we nu benaderd? Door andere zielehelpers: de leden van het vrouwenhuis. Pas maar goed op hoor, verbouwingswerken zijn van alle tijden. U zult er uw eenzaamheid kwijt raken. Maar ook uw spaarcenten. Prikje in mijn richting, geef toe. Maar ergens heeft ze gelijk. Nietwaar mevrouw? Essentieel verandert er niets. De mensen breken graag alles af tot op de grond. En bouwen het opnieuw op, in een nauwelijks veranderde vorm. En zo vinden ze alsmaar nieuwe godsdiensten uit. Merkt U ook dat die ouderwetse dames ook hun zegje kunnen doen? En dat zijn mannetje staan helemaal niet het privilege is van die jonge, geëmancipeerde dames. En nu misschien iets over iemand uit een minder ver verleden. Mijn echtgenoot, de tweede man in mijn leven.

Mevrouw De Beer bekijkt het kommetje met de garnalen.

Mevrouw De Beer: Oh, dit is nu toch spijtig. Eén van de dames had zo beloofd de garnaaltjes te pellen en alleen het bovenste laagje is gedaan. Laat maar jongedame. Ik red het wel alleen. Ik weet het wel. Er was tijdsgebrek.

Het meisje overhandigt Mevrouw De Beer een briefje.

Mevrouw De Beer: Voorlezen? Ja, natuurlijk.

Het meisje verwijdert zich. Mevrouw De Beer leest.

Mevrouw De Beer: Rotte CVP. Grapje over de CVP. Ik kan niet goed volgen hoor, jongedame. Een beetje te subtiel voor mij.

Mevrouw De Beer leest het briefje aandachtiger.

Mevrouw De Beer: Rode 2CV. Is er iemand met een rode 2CV? Met zijn lichten nog aan. Een rode 2CV. Dju... D, J, U, 163. Niemand, niemand met zijn lichten nog aan? Jongedame, jongedame, niemand met...

Maar het meisje is al verdwenen.

Mevrouw De Beer: Goed. Waar was ik? Oh ja, mijn man en ik dus.

Mevrouw De Beer begint garnalen te pellen.

Mevrouw De Beer: Wel, Albert en ik, wij kenden elkaar al van vóór de Tweede Wereldoorlog. Da's gek, hé. Als dames van mijn leeftijd hun leven vertellen, dan rekenen we altijd in oorlogen. Ja, en dan nog oorlogen die we zelf hebben meegemaakt. Pas op, er zijn er nog twee geweest. Korea. Vietnam. Maar die kennen we alleen van ver. In de krant. Op televisie. En televisie kijken met mijn gezin! Trouwens, er is niemand die er mee rekening houdt met die oorlogen. Ik ben gediplomeerd twee jaar na Vietnam. Of ik ben gepensioneerd het jaar van Korea. Klinkt niet, hé? Goed. Waar was ik? Nou, Albert en ik dus, we kenden elkaar al van vóór de Tweede Wereldoorlog, maar we zijn officieel verloofd in het jaar eenenveertig. Dat is ook het jaar dat mijn vader aftrad als burgemeester. Maar het spreekt vanzelf dat met zijn rechtschappen karakter hij onmogelijk wou aanblijven onder het regime van de bezetter. Twee wereldoorlogen heeft hij meegemaakt. En twee keer is hij eruit gekomen zonder kleerscheuren. De eerste keer door zeer hard te werken. En de tweede keer door de moreel juiste kant te kiezen. Rechtschappen man, mijn vader. Filantroop. Trouwens mijn toekomstige is persoonlijk het voorwerp geworden van die filantropie. Kijk, dat is een verhaal dat ik U niet mag verzwijgen. Het schetst precies de goedheid van mijn vader. Albert, vóór de Tweede Wereldoorlog dus, was nog een kind. Maar hij toonde tekenen van een zeer grote begaafdheid. Althans wat de studie betreft. Maar hij kwam uit een arbeidersgezin. Ja, zijn vader was arbeider in de fabriek van mijn vader. Ploegbaas, dat wel. Hele goeie, in zijn genre. Maar kom, een arbeider. En zo 'n zoontje van een arbeider, als hij vijftien werd, vóór de oorlog, welke toekomst had hij? Met zijn vader mee gaan werken in de fabriek. Dat was alles. Tegenwoordig is alles democratisch geworden. Ook de laagste sociale klassen komen aan hun trekken. Gelukkig maar. Maar mijn vader was niet alleen een patroon, maar ook een groot democraat. Want hij bezorgde Albert een studiebeurs. Of liever, een studielening. En dank zij die studielening kon de jonge Albert zijn gaven ontplooiën in de humaniora en later op de universiteit te Leuven waar hij rechten ging studeren. Geef toe, een mooie daad van naastenliefde van mijn vader. Temeer omdat Albert de zoon was van één van zijn moeilijkste arbeiders. Moeilijk!... Nou ja, Albert zijn vader was altijd al socialist geweest. En niet maar zo 'n meeloper hoor. Geen meeloper. Een militant. Bloedrood. Eisen tot loonsverhoging? Wie riep het luidst? Albert zijn vader. Werktijdverkorting? Wie stond er vooraan? Albert zijn vader. Lavabootjes om hun handjes te wassen? Wie zat erachter? Albert zijn vader.

Mevrouw De Beer gaat kijken in de kom met mosselen.

Mevrouw De Beer: Maar dat veranderde rap hoor. Ach ja, dank zij die studielening. Hij zag in tot welke grote vrijgevigheid zijn baas in staat was. Daarbij de wereldoorlog was op komst en als de granaten U om de oren fluiten dan staat Uw hoofd niet naar twee frank loonsverhoging per uur. Zo. Onze mosseltjes zijn open. We kunnen ze afgieten. Het vergiet...

Mevrouw De Beer neemt het vergiet en giet het sap van de mosselen in een kom.

Mevrouw De Beer: Ik wil me excuseren bij de dames en heren die niet van mosseltjes houden. Mosseltjes zijn heerlijk, maar ze hebben een specifieke geur. Dus dames, we gieten het sap af, maar niet weg. We sparen het, voor later. En de mosseltjes die laten we nu afkoelen en pas dan halen we ze uit hun schelpje.

Mevrouw De Beer haalt de mosselen uit hun schelp.

Mevrouw De Beer: En zo heb ik dus Albert leren kennen. 't Is te zeggen hij kreeg een kamer bij ons in de villa. Een studeerkamer. Bij hem thuis studeren, dat zou nooit lukken. Zo 'n nederige arbeiderswoning. Kamertje, keukentje, koertje. Maar bij ons geen enkel probleem. Hij was wel stukken ouder dan ik en ik dus stukken jonger, werd stiekem verliefd op hem. Wat men noemt een bakvisliefde. Hij niet hoor. Nee, daarvoor was hij veel te schuchter. Werkzaam. Het enige waar hij oog voor had waren zijn cursussen en zijn boeken. 'k Heb hem nog dikwijls geplaagd. En dan zei ik: droogstoppeltje, blokwijntje. Maar hij bleef wel lief. Is hij altijd geweest hoor, zijn leven lang. Hoe ver hij het ook gebracht heeft. Lief... en schuchter. Kijk, hoe moet ik dat gaan verklaren voor de jongere mensen hier aanwezig, hoe dat er aan toe ging, zo 'n vrijage vroeger. Tegenwoordig zijn er geen grenzen meer, maar vroeger duurde het maanden, jaren vooraleer er overgegaan werd tot een eerste zedige kus op de lippen. En al is vandaag de dag dan alles toegelaten vanaf het eerste moment mede dank zij... de pil... toch vind ik dat het vroeger beter was. Niet alleen moreel hoogstaand, maar omdat we kuis bleven. Zeg nu zelf, jonge heren, hoelang duurt de verwondering tegenwoordig nog? Een dagje? Een weekje? Vroeger maanden, jaren! Ik zei het al. Vroeger kom men met een niets het hart van een man doen bonzen. Kneepje in zijn hand, stootje met de knie onder tafel. Half centimetertje onderrok nietwaar, mevrouw. Stiekeme blik. Of 's winters, als mijn moeder me naar boven stuurde met een kommetje soep naar zijn kamertje. Zo van, tok, tok, mag ik binnen? Ja. Is er geen belet? Neenee. 't Is met de soep. Ha. Slurp, slurp. Is 't lekker? Ja. Niet te heet? Neenee. 'k Heb ze zelf gemaakt. Ah. Maar ja. Hij was schuchter. En toch was er niets zo mooi als die kinderlijke liefde die open bloeide midden die gruwelijke oorlog. Ja, kijk dames, wat wij vroeger liefde noemden, dat heet tegenwoordig... seks, rollenpatronen, ik bedoel: partnerruil. En wanneer is dat allemaal begonnen? Wel, toen mijn dochttertje 15 was. Midden in haar puberteit. Flower power. Vrije liefde. In communes gaan wonen. Mijn dochttertje had niet één lief, nee. Ze had meerdere vrienden, vriendinnen. Ik wil me niet hechten aan één persoon, gelijk gij aan papa, zei ze. En ik heb haar eens gewezen op de gevaren van die levenswijze. Ik zei: ik heb in mijn tijd ook vrouwen gekend die zich met iedereen afgaven. Eerst met Duitsers... dan met de Engelsen, met de Amerikanen... Mijn haar is nooit afgeschoren. Maar uiteindelijk geraakte ik dan toch getrouwd. Ondanks de oorlog. Met de volledige toestemming van mijn vader. Ha ja, een huwelijk dat er mocht zijn. Meisje met geld, jongen met verstand. Moest alleen in de juiste banen geleid worden dat verstand. Daar zorg ik wel voor, zei mijn vader. En ik dacht: ik ook. Maar dat huwelijksfeest! Terwijl Europa om zo te zeggen in brand stond, verloren we ons in de gloed van elkaars ogen. En dan die tafelspeech. I toast on the just married, zei mijn vader. En op de bevrijding! In het Engels! Midden in de oorlog! En dat ze maar oppassen de collaborateurs. Zonder erop te boffen, we zullen ze krijgen... de moffen. En stil dat het toen werd, stil. En daarna een applaus...! Nou ja, die bevrijding die liet nog een hele tijd op zich wachten. Maar voor ons was dat geen ramp. De zomer van 1944! Mijn wittebroodsweken. De mooiste weken van heel mijn leven! We hadden wel geen huwelijksreis, maar Albert was net afgestudeerd. Hij had dus grote vakantie. We hadden niets anders te doen dan de hele dag in mekaars armen te liggen. Mooie beloning na zo 'n lange, brave vrijage... Maar ja, met al dat lange, brave vrijen was ik toch vergeten mijn middelbaar onderwijs af te maken. En kijk, dat heeft mijn dochttertje me vaak verweten

later. Mama zei ze, ge hebt U voor de rest van Uw leven laten onderdompelen in het afwaswater en verstikken in de kinderboeken. En midden in zo 'n ruzie smeedt ze de deur dicht en weg was ze. Zonder een frank op zak. Ik dacht morgen staat ze hier terug. Tok, tok, mag ik binnen? Niets daarvan, niets daarvan. Jaren later, aan de voordeur, met in haar handtas een diploma van politieke en sociale wetenschappen. Pol en soc. Moet het maar doen hé! Als jonge dame. Mooi hoor, diploma's halen zo. Zo zonder een frank. Zonder hulp. Zonder voorspraak. Maar ja, wat doen ze er tegenwoordig mee met hun diploma's, de meisjes? Achteraan in de rijen gaan staan in het stempellokaal. Werkloos? Cynisch? Neenee. Neenee. Gewoon realistisch.

Alle mosselen zijn hun schelp gehaald.

Mevrouw De Beer: Ja, die mosseltjes moeten even wachten om er bij te mogen, anders koken ze tot pulp. Ja? Waar was ik nu weer? Oh ja, we werden bevrijd. In september 1944. Mijn vader werd plots de oude. Hij trok zijn Canadese laarzen aan, zijn lederen vest. En hij zei, komaan Albert, 't is 't moment. De straat op!

Mevrouw De Beer giet het sap van de mosselen in de grote kookpot met de kippen en gaat daarna verder met garnalen pellen.

Mevrouw De Beer: En hij stopte mijn man een revolver in de hand. En samen met nog een paar illegalen van de witte brigade gingen ze de streek zuiveren van de zwarten. De landverraders. Och, ge hadt ze moeten zien stappen. Mijn vader streus, als een reus. Met het wapen in de hand, als was het op maat gemaakt. Ja kijk, er was nog geen televisie toen, maar hij was net de held uit zo 'n Amerikaans feuilleton. En naast hem: klein, fijn, met een brilletje zo op zijn neus, bibberend van emotie, mijn man. 't Wapen bibberde bijna uit zijn hand. Mijn man! Maar mijn vader zei: landverraad móét gestraft! En hij had gelijk. Want twee weken later werd hij ingehuldigd door de gehele gemeente in een open koets. Als burgemeester. En mijn man vond direct werk. Zeer hooggeplaatst ambt. Krijgsauditeur. Substituut. Zoiets. En zo betekende het einde van die ellendige oorlog een mooi begin voor ons. Voor het jonge gezin. Kijk, zo jong, zo 'n hoog ambt bekleden, dat kan tegenwoordig niet meer. Maar dat zat zo. Er was zo veel landverraad gepleegd dat de militaire rechtbanken geen rechters genoeg hadden. Een overdaad aan misdadigers dus. En een tekort aan juristen. En mijn man strafte waar dat nodig was. Ja, nu nog hoort men overal dat in België de repressie grondig gebeurd is. Meer dan tweehonderd terechtstellingen. 'k Heb daar dikwijls horen over ruzie maken bij de familie van mijn man. Nou, dat waren zo van die socialisten. Er was zelfs een communist bij, een ouwe oom. En volgens die oude communist was de schuld van de harde repressie... de Belgische bourgeoisie. Volgens de oude communist waren de Belgische bourgeois uit hun ambten ontzet in het begin van de oorlog. Ook de juridische. Allemaal ingenomen door van die collaborateurs. Lui uit de lage middenklasse. Dus volgens die ouwe communist was de harde repressie niet het gevolg van patriottisme, maar van klassenhaat. Onzin natuurlijk, marxistische onzin. Het bewijs? Mijn man stamde niet uit de bourgeoisie. Kwam uit een arbeidersgezin. Ha! Nu ja, door met mij te trouwen is hij later wel gaan behoren tot een... zekere burgerij. Eigenlijk, toen hij tot krijgsauditeur benoemd werd, dan waren we al ge... Nou ik wil niet de pretentie opbrengen dat ik iets afweet van politiek. Alhoewel er hier jonge dames zitten die denken dat ze dat wel doen. Gewoon omdat ze de achterflap van zo 'n boekje over Marx gelezen hebben. Ik ken de werkelijke reden van de harde repressie. Dat was het enige middel om een land te redden van het communisme. Dikwijls horen vertellen door de vrienden van mijn man. Bij de weerstand had je ook gewapende, onder andere ook het OF. Allemaal gewapende communisten. En bij de bevrijding was de regering zo bang van die

communisten dat ze rap gevraagd hebben aan de Amerikanen om die te ontwapenen. Razend, razend waren die communisten. En toen hebben de rechtbanken extra zwaar streng straffend opgetreden tegen de zwarten... om die communisten te sussen. Vox populi... En iedereen deed eraan mee. Ook de politiekers. Geen één die wou ingaan op een genadeverzoek van zo 'n zwarte. Hij had eens moeten proberen. Hij had kunnen fluiten naar zijn stem. Daarbij, te streng, te streng, wat is te streng? Ik kreeg eens zo 'n volkswrouw over de vloer. Tranen met tuiten, staat ze met vijf kinderen voor mijn deur. Ik zeg: mevrouw, wat kan ik voor U doen? Komt U toch binnen. Zij naar binnen met die vijf kinderen. De twee jongste waren ook aan het blèren. Ik wil niet beweren dat ze ze meegebracht had om medelijden op te wekken, maar kom. 'k Zeg: mevrouw, wat kan ik voor U doen? Dat haar man dreigde in den bak te vliegen en of ik een goed woordje wou doen bij mijn man, de krijgsauditeur. Ik zeg, wat heeft hij misdaan uw man. En ze wauwelt iets over Vlaamse Wacht of zo, iets anti-Belgisch, dus. En dat ze vijf kinderen had. En dat ze in verwachting was van het zesde, dat had ik allang gezien. 'k Heb haar laten uithuilen. Koffie gegeven. Kinderen wat snoep. Lap! 't Lag direct op mijn Perzisch tapijt! Maar geen nood hoor. Spons erover, 't heeft geen sporen nagelaten. En dan heb ik 's avonds zo terloops iets verteld aan mijn man over dat bezoek. Maar of hij veel kunnen doen heeft voor die zwarte dat betwijfel ik. Geef toe dat waren toch vijgen na Pasen. Was toch veel te laat! Die man had toch eerst moeten nadenken vooraleer hij ging collaboreren! Vijf kinderen en dan nog collaboreren! Moet niet vragen waar die man zijn verstand zat. Nu ja, al dat strenge straffen, dat lag mijn man niet zo hoor. Krijgsauditeur spelen. Het onderwijs dat was zijn ideaal, zei hij, Met jonge mensen omgaan. Jonge mensen kunt ge tenminste nog iets leren. Was waarschijnlijk de reden waarom hij mij zo graag had. Want op dat punt hadden wij geen enkel probleem. Ja, want vroeger kwam men in het huwelijksbed... ongerept. En het duurde een hele tijd vooraleer men elkaar... grondig leerde kennen. Vroeger was men er zeker van dat men een leven lang samen bleef. Men nam zijn tijd... En in 1950 was 't zover! Alle zwarten waren gestraft en er waren geen krijgsauditeurs meer nodig. Maar het geluk viel uit de lucht. Er viel er één weg. Een professor. Een vacature. En via de gepaste relaties werd mijn man benoemd tot professor aan de universiteit te Leuven. Fiscale wetgeving. Een academische carrière! Hij had wel liever iets gehad in het secundair onderwijs zei hij. Maar mijn vader zei: ge moet maar hard werken. Ge moet U maar ontpoppen tot een expert. 't Gevolg was dat we elkaar wat minder vaak zagen natuurlijk. Maar ja, want 's avonds na zijn uren ging hij nog werken op de fabriek van mijn vader. Fiscale raadgeving, in verband met de belastingen. Hij had een gevuld leven. Ik ook hoor. Een echtgenoot, drie kinderen... en een misval. Niet dat ik ooit te klagen heb gehad. 'k Heb altijd kunnen bevallen in optimale omstandigheden. Gerenommeerde artsen. De beste kraaminrichtingen. Luxekamer. Privé. Alles, alles, alles. Alle dagen verse bloemen. Ja, op die momenten werd ik bedorven door mijn man. Als ik er aan denk hoe mijn moeder haar kinderen moest kopen daar in die blokhut in Swanlake. Moderne vrouwen die zouden er hun hoofd bij verliezen. En hun kind erbij. Nou ja, garnalen pellen. 'k Doe 't wel graag hoor. Maar een beetje afwisseling kan ook geen kwaad. De peterselie...

Mevrouw De Beer gaat nu de peterselie wassen en snijden.

Mevrouw De Beer: Als ik mijn huwelijk zo overschouw. Wat heeft het mij opgebracht? Veel. Heel veel. Vooral in de beginjaren. Dat het nadien niet allemaal koek en ei is dat zal in ieder gezin wel zo zijn. 't Voornaamste tussen man en vrouw is... onvoorwaardelijke huwelijkstrouw. Andere vrouwen mogen knapper zijn, intelligenter. Maar het is U die hij moet hebben. Zijn leven lang, als enige. Natuurlijk heb ik wel eens getwijfeld als vrouw, wie niet? Maar die twijfels heb ik direct onderdrukt. Ah ja, bij mij geen plaats voor ongezonde jaloezie. Ook niet toen hij stierf. Want toen gebeurde er iets wat elke andere vrouw had ten

gronde gericht. Hij ontving bijna dagelijks aan zijn ziekbed in het hospitaal het bezoek van die fameuze... Patricia. Nou ja, er werd al jaren geroddeld hoor over die Patricia en mijn man. Maar dat een doodzieke professor af en toe bezoek ontvangt van een gewezen assistente. Wat voor kwaad steekt daarin? Daarbij, welke vrouw had mijn man de liefde en de warmte kunnen schenken die hij vond bij zijn gezin? Want die kunst heb ik altijd verstaan hoor. Het creëren van een innige, familiale sfeer. En voor mezelf noemde ik die sfeer dan altijd: de robesfeer. Weet U wel van die zeehondenvelletjes aan mekaar genaaid. Waar ik paardje op mocht rijden op de rug van mijn vader. Nu ja, we hadden geen robe meer. We hadden geen blokhut. We hadden een villa. Maar van de maaltijden, daar heb ik altijd mijn werk van gemaakt. Op die momenten zorgde ik ervoor dat mijn man zich thuis voelde als in een veilig nest. En dan die sfeer aan tafel. Mijn man meestal in gedachten verzonken, zwijgend, als een vader, zoals het hoort. Meestal verborgen achter de krant, een beetje knorrig. Ik hoor al gegrinnik vanwege die krant. Ik ga zelfs meer zeggen, als er geen krant aan tafel kwam, dan wist ik dat er iets scheelde. Met hem, of met het eten. En dan die drukte aan tafel! Die kindertjes. Eentje kwam te laat. Eentje kwam met vuile vingertjes. En die werden dan heel streng berispt, maar liefdevol. En eten dat ze konden. En stil dat dat daar was. Ja, complimentjes over mijn kookkunst had ik niet nodig. Als ze flink dooraten en ze zwegen, dan wist ik dat het lekker was. Niet dat ik altijd kwistig omsprong met al te dure ingrediënten. We hadden wel het geld er voor, dat wel, ja. Maar persoonlijk vind ik - persoonlijk vind ik - dat een voortreffelijke huisvrouw ook moet kunnen koken met de goedkoopste ingrediënten. Neem nu... gehakt. Zoals mijn gezin verslingerd was op de bouletten die ik tevoorschijn toverde uit dat simpele gehakt. Kilo's zouden ze ervan gegeten hebben. Maar ja, ik deed het altijd zo: de helft kalfs, maar de helft varkens. Fiftyfifty.

De peterselie is geknipt. Mevrouw De Beer controleert de kippetjes in de kookpot en ruimt daarna één en ander op.

Mevrouw De Beer: Nu ja, wat kook ik tegenwoordig nog op mijn appartementje? Om het helemaal in mijn eentje te zitten opeten? Maar denk nu niet dat koken het enige was dat ik deed voor mijn man hoor. Ik begeleidde hem. Ongemerkt met de hulp van mijn vader. Wij zorgden ervoor dat hij zich niet opsloot als een vakidoot. Wij dachten aan zijn carrière. En zo bezorgde mijn vader hem... grote bijverdiensten bij die Amerikaanse bedrijven. En verder zetelde hij in tal van beheerraden. Hij ging dus de cumulatie van ambten - in de volksmond cumuls geheten, schnabbels, wel die verantwoordelijkheid die ging hij niet uit de weg. En zo wierp zijn grote verstand niet alleen vruchten af bij zijn leergierige studenten. Maar het bezorgde mijn gezin ook een materiële welvaart. Pas op, het is hem allemaal kwalijk genomen hoor. De welvaart, het harde werken, de schnabbels, de cumuls. De kritiek die bleef maar groeien, vooral in de jaren zestig. En dan zeker bij zijn familie. Nou ja, dat waren zo van die socialisten. Niet dat ik iets tegen socialisten heb. Mogen er ook zijn. Bepaalde dames hier in dit vrouwenhuis zijn socialist, maar progressief is een beter woord. Er is niveauverschil. Socialisten van de familie van mijn man zijn van dat soort dat staat te schreeuwen aan fabriekspoorten. Te zwaaien met pamfletten. Socialisten hier in dit vrouwenhuis hebben meer stijl. Praten ook over sociale problemen, maar beschaafd. Bij een kopje koffie. 't Is niet eerlijk wat de familie van mijn man met hem deed. Stookte hem tegen mij op. En tegen mijn vader. Dat we hem te hard lieten werken. Dat we te jachtig waren naar standing, naar geld. Dat we hem ontworteld hadden uit zijn natuurlijk milieu. Alsof ze over een wild dier praatten. Ik ken bijvoorbeeld de werkelijke reden van het grote ongenoegen van mijn man. Dat was de miserie rond mei 1968. Hij had het al lastig genoeg zo op de universiteit. Werketentjes, speeches. Relaties onderhouden dat lag hem allemaal niet. Zijn rust, zijn kamertje, zijn boeken, zijn studie, daar klopte zijn hartje voor. Maar plots was dat allemaal gedaan. Leslokalen werden

bezet, spandoeken ontvouwd. Inspraak, inspraak! Ze schreeuwden lelijke dingen als Mister Multinational! En op een dag vind ik in de zak van zijn kostuum een tekening. Mijn Albert als Adolf Hitler! Ik zeg, Albert, hoe durven ze? Gij die nog opgetrokken zijt met de witte brigade gewapend tegen Hitler-Duitsland! Maar hij vocht niet tegen. Andere professoren deden dat wel. Wereldvreemde natuur. Of plooiden mee met de mode. Hij niet, hij niet... En dan dronk hij soms iets... 's Avonds, nooit in het openbaar. Nou ja, mei 1968, het heeft mijn gezin en het rijk veel meer kwaad dan goed gedaan. Van die overjaarse studenten die tussen pot en pint alles staan te nivelleren. Naar beneden toe met de structuren! Alles te herzien! Alsof ze drie diploma's tegelijk op zak hadden! Van politie, sociologie en economie! En ook mijn dochter zat er tussen hé. Mei 1968...

Alle licht valt uit.

Mevrouw De Beer: Panne... De zekerheden zijn gesprongen. Of jonge dame, is het gewoon omdat ik durf mei 1968 te bekritisieren. Ja, ik weet het wel hoor, ook hier in dit vrouwenhuis heeft men zijn heilige koe. Maar kom, U zult toch wel verdraagzamer zijn dan dat...

Het licht gaat opnieuw aan.

Mevrouw De Beer: Dank U. Mag ik aannemen dat dit een louter technische storing was? Waar was ik nou weer? Oh ja, mei 1968! En de ravages die het heeft aangericht in mijn gezin. Kijk, met uw permissie, ik neem een tijdschrift dat hier een paar weken geleden bij een vijftal dames ter discussie lag. Pas op...

Mevrouw De Beer gaat het tijdschrift halen.

Mevrouw De Beer: Links tijdschrift! Links journalist dus. Het is ondertekend hoor. E.M., zo goed als anoniem.

Ze leest voor.

Mevrouw De Beer: Kijk, mei 1968, een wondermaand, zonder wonderen. Een met mythes opgevulde kerstkalkoen. En ik ben van de generatie van 1968, zegt E.M. Dus, de journalist, hé. En ik lag dat jaar niet in de coma. In Leuven rommelde het al van in 1966. Antwerpen stak in 1965 in brand en de studentenopstand in Gent brak pas goed in 1969 los. Kortom 1968 was een jaar als een ander dat pas begin 1970 tot een roesproduct werd gepromoveerd. Eentje waaraan in Vlaanderen meer jonge christene zielen ten onder zijn gegaan dan aan heroïne. Bij bosjes heb ik ze zien vallen. Verloederen en verzuren. Maar het was vooral één groot misverstand, één collectieve natte jongensdroom, nee, nee, nee... Want na mei 1968 is links vlug weggevluht. Op zijn groene fietsjes. Recht de onbespoten tuintjes binnen. De voetjes gehuld in geitenwollen sokjes. Tegenwoordig komt de hervorming tevoorschijn uit... bruine rijst, boekweitkoeken, biologisch geteelde bloemkool... en garnalen zonder kwik. 'k Kan beter aan mijn garnalen denken, vindt U niet? Kijk, volgens sommige mensen was mei 1968 alleen maar een stormpje in een glas water. En volgens deze meneer E.M. heeft mei 1968 zelfs nooit bestaan!

Ze legt het tijdschrift terug op zijn plaats.

Mevrouw De Beer: Al weet ik dat het grote ravages heeft aangericht... In mijn gezin... Mijn dochtertje. Hoe oud was mijn dochtertje toen? Vijftien? Zestien jaar? Laf, laf en goedkoop

was het om kinderen van die leeftijd het hoofd op hol te brengen met loze slogans! Vietnam, go home, corruptie, consumentenmaatschappij. Geen gram spontaneïteit was er nog aan heel ons Angèle. Vlees, vlees wou ze niet meer eten. Vlees dat kweekt agressiviteit. Een auto, een auto wou ze niet meer in. Een auto dat was luchtvervuiling. Opgestookt natuurlijk hé, door die linkse vriendjes... en de familie van mijn man. Dàt waren mensen zei ze, arbeiders, klassebewust! Er werd niet meer gegeten aan tafel. Ruzie gemaakt? Liefde... liefde was het enige waar die jongens spontaan, nee! Seks, seks was het enige waar die jongens spontaan in waren. Liefde dat was iets voor de ouweren. Voor de bourgeois. Trouwens als wij vrienden op bezoek hadden 's avonds om te bridgen, dan liep ze de hele tijd de trapkast op en af zingend van: Les bourgeois ce sont des cochons... Jacques Brel. En dan die linkse blaadjes die ze liet slingeren!

Mevrouw De Beer is opnieuw beginnen garnalen pellen.

Mevrouw De Beer: Ge kondt er zeker van zijn, als er de woensdag in zo 'n links blad een smerig artikel verschenen was over abortus: de donderdag zaten al die linkse jongeren hun rechtse ouders te treiteren met abortuspropaganda. 't Was gedaan. Gedaan met de robesfeer. Werd niet meer gegeten aan tafel. Ruzie gemaakt. Ja. Kijk. Elk jaar gingen wij samen op reis in gezinsverband. En dat jaar zouden we samen gaan naar Spanje. Costa Bianca. En op een dag zegt mijn Angèle: 'k ga niet mee, 'k ga alleen op reis. Per autostop, met mijn vriendjes. Zo 'n bende met van die uitgerafelde jeans! Maar enfin, ik sta open voor nieuwe ideeën. En ik zeg: laat die vriendjes eens komen eten, zaterdagmiddag... Allemaal kinderen van kennissen van ons... Deftige families dus. Maar onbeschoft dat die geworden waren! Finaal zeg ik: kijk, akkoord. Jullie komen achterop per autostop, maar de rest van de vakantie blijven jullie bij ons logeren in de villa. We hadden een klein villaatje gehuurd met een zwembad, niet al te ver van het strand. Ach nee, zegt zo 'n snotaap! Geen voet zet ik in Spanje! Bij Franco! De wurger van de democratie! Mijn man en ik doen alsof we dat niet gehoord hebben en ik zeg: nog een aperitiefje, nog een gancia? Ja, zegt zo 'n wicht, op de gezondheid van Garcia. 't Zeg neenee, 't is Gancia. Mevrouw, zegt ze, kent U dan Garcia Lorca niet, de grote Spaanse dichter? De mannen van Franco hebben die afgemaakt met een homofiel genadeschot. Ik zag de ijsblokjes van mijn man smelten in zijn whisky van pure schaamte. En mijn Angèle deed nog een schep bovenop zo tussen de salade niçoise en de sole meunière. Ze dist me daar toch een verhaal op over de Spaanse hotels... Dat ze de toeristen daar eerst volstoppen met vette sardienen en vuile sla. Dat die dan allemaal tegelijk tijdens hun siësta diarree krijgen. Dat die dan allemaal tegelijk moeten... En als ze zich dan haasten dat ze allemaal tegelijk op tijd zijn op rendez-vous in zee om rond te spartelen in hun eigen... Nou ja, geen mens in onze kennissenkring die er iets van begreep. Geef toe mevrouw, wij hadden iets opgebouwd. Uit het niets. Een zekere welvaart. En onze kinderen zegden, we moeten het niet hebben. Pas op! Niet iedereen hè! Mevrouw Kusters hier aanwezig. Haar zoon studeert af. Briljant! Dokter in de geneeskunde. Keert zijn familie de rug toe en gaat gratis dokter spelen in de derde wereld... Soort opstandige roeping. Maar hij was rap terug van Wereldwijd. Met een tropische ziekte op zijn nek. Die hem nu nog parten speelt trouwens. Maar hij heeft zich tenminste bekeerd. Hij heeft zich in eigen land gevestigd. Niet al te ver van zijn eigen familie. Als competent gerontoloog... In Knokke. Maar enfin, ik had minder geluk met mijn Angèle. Midden in haar studies weg naar Amsterdam. Koppig, koppig, als mijn vader. Amsterdam... de stad voor kinderen met groeiproblemen. Uw kinderen, ge zorgt daarvoor uw leven lang en plots zijn die verdwenen. Maandenlang hoort ge daar niets van. Nou, zo 'n postkaartje. Zo zonder tegenadres. Enfin, is allemaal voorbij nu. Ik zie haar bijna dagelijks en ik merk dat ze 't goed stelt. Ook al leeft ze zonder man. Heeft blijkbaar nog niet gevonden wat ze zoekt. Een beetje onrustige natuur... Maar enfin, een ongeluk komt nooit alleen zegt een spreuk en niets is

minder waar. Want samen met de groeiproblemen van mijn Angèle groeiden ook de problemen van mijn man. Niet dat wij problemen hadden hoor. Nee. De buitenwereld! Laster! Roddel! Dat hij zich afgaf met meisjesstudenten. Dat hij de jongens buisde en de meisjes erdoor liet. Maar mijnheer, geef toe. Welke leraar kent niet een zwak moment als tegenover hem zo 'n schreiend onnozel studentinnetje zit... En op een dag krijg ik een telefoon... Anoniem! Dat mijn man te doen had met een studentin van hem op een vast adres. Anoniem. Maar enfin, als vrouw kunt ge geen risico lopen. En ik schiet in actie en ik vraag raad aan mijn vader. En die neemt een vriend onder de arm. Een gewezen politiecommissaris, die wat enquêterwerk verricht of zo. Maar ik heb mij altijd verzet tegen dat gespionneer! Maar mijn vader zei: kind, het kan niet anders. Uw gezin staat op het spel en voor een vrouw is dat het allerheiligste. Ben ik blij dat ik geluisterd heb naar mijn vader. Want wat ontdekte zijn vriend? Dat het fameuze, amoureuze adres van mijn man niets anders was dan het adres van zijn familie. En die studentin? Dat was die fameuze... Patricia. Liep toen nog college bij hem. Trouwens, hoe zag ze eruit: onooglijk klein, zo zonder model, met een uilebrilletje... Lelijk. Maar ik had mijn man toch gewaarschuwd. Ik heb gezegd: Albert, pas maar goed op hoor. Vrouwen kunnen sluw zijn. Ze is lelijk en ze heeft dus geen succes bij haar leeftijdgenoten en dat soort durft dikwijls de klauwen te leggen op een oudere man. Kwaad dat hij was, kwaad! Gemene praat van gemeen volk zei hij. 'k Heb hem geloofd. Onvoorwaardelijk. 'k Heb niet getwijfeld. En zo zijn we onze liefde een beetje anders gaan beleven. Niet dat er iets gebroken was, dat niet, nee. Maar ik ging me meer concentreren op mijn kinderen. Nou ja, mijn zoons dan. En mijn huis. Maar ook dat werd bedreigd! In de jaren zestig: niets was er veilig! Kijk, we hadden dus een villa met een dubbel oprijlaantje. Maar achteraan, achteraan lag een heel groot terrein, een Engelse tuin met een tennisveld. Jarenlange liefde had dat gevergd, een investering! Werk! Niet van mij natuurlijk, maar van de tuinman. Maar enfin, zo 'n tuinman dat kost toch een pak geld. Ook al is dat een gepensioneerde. En op een dag gingen ze door die tuin een weg trekken, een autoweg. De ring! Maar ik heb gevochten hoor. Gevochten! Ambtenaren gunstig gestemd. Gevochten! En hij is er niet gekomen... de ring. Althans niet door mijn tuin. Ik ga zelfs meer zeggen, als iedereen in die tijd zijn eigen groene zone zo hardnekkig verdedigd had als ik, dan was Vlaanderen nu nog leefbaar. Lag er wat minder verlicht beton. 'k Geef toe dat ik mijn overwinning in die tijd hoofdzakelijk te danken had aan het feit dat er toen op Leefmilieu een heel schappelijk minister zat. Liberaal, dat wel. Maar ja, liberalen laten niet lachen met privébezit. En ook aan een jong charmant ambtenaar. De "juste" handtekening op het "juste" papier, zei hij altijd. Ja, hij had het te vlaggen voor mij. Was een beetje verliefd. Waarom weet ik niet hoor. Maar, kom ik mocht gezien zijn. In die tijd... Zovele jaren terug. Hij maakte mij dus het hof. En, iedere keer als hij onze villa kwam bezoe... inspecteren, dan, ja, dan liet hij rozen bezorgen. En niet korte hoor, van die lange... Baccara... En geef toe, zo 'n ambtenaartje: wat verdient dat? En pralientjes. Niet van bij Leonidas. Kersvers. En dan zei hij zo van die... ja van die dingen als: Madame, vous êtes ravissante, et cette blouse, elle vous va très bien. Hij was een Brusselaar. Sprak dus Vlaams, zoals U en ik, maar de complimentjes die maakte hij het liefst in het Frans. Dacht waarschijnlijk dat ik door mijn knieën zou gaan voor wat Franse r's. Maar ja, om den duur werd ik toch een beetje ongerust, want ik merkte dat ik al die attenties... op prijs begon te stellen. En net op een moment dat de relatie met mijn man, nou ja een beetje afstandelijker werd. Niet dat hij speciaal was, hoor. Oudere dames die zullen me wel begrijpen, nietwaar. Die prikkeling die uitgaat van zo 'n jong minnaar die maar blijft aandringen met rode rozen. Maar enfin, niet dat hij zo 'n speciale was hoor. Grijs figuur, klein aktetasje. Ongehuwd, dat wel. Maar hij had iets, hé, hij had iets. Als hij zijn vest uitdeed en hij stapte over ons land... dan had hij iets van mijn vader. Eén met de natuur. Een echte man. Ook fotograaf. Zijn hobby. 's Zondags. Vous avez une tête à caractère, zei hij altijd. Ne sterke kop. Ja, zo praten fotografen hé. En als hij iets gedronken had, een paar sherry's maar, dan zei hij nog veel meer.

Dat ik filmster had moeten worden en zo, of fotomodel. En dat hij ooit eens foto's van mij zou maken. Au naturel. Ja, zo helemaal in de natuur zo. Ik had het moeilijk toen, moeilijk. Niet dat er sprake was dat ik mijn man ooit zou bedriegen. Toch niet voor wat Franse r's. Maar één keer, één keer heb ik een moeilijk moment gekend. Ik heb zelfs... toegestemd in een afspraak. Un rendez-vous cut... culturel, zei hij. Ja, hij wist van een mooie fototentoonstelling op een prachtige herenboerderij. Oh, die eerste illegale namiddag in mijn leven! Eer mijn man en zoons de deur uitwaren naar hun respectievelijke leslokalen! En toen heb ik iets gedaan, ik heb... ik heb het nog nooit... bekend aan Angèle. Ik heb dan in haar beautycase gezeten. Die had ze niet mee naar Amsterdam. En ik heb zo van die kwastjes, van die jonge kleurtjes geprobeerd. 'k Heb vijf jurken aangehad. En toen ik de juiste aanhad heb ik een taxi gebeld en die bracht me naar de plaats van afspraak. Heel chique café, beetje afgelegen. Niets verdokens! En terwijl ik daar zo zat - hij was wat te laat - zag ik die tentoonstelling... Maar ik zag ook mijn leven, mijn man, mijn kinderen. En de zekerheid van dat alles! En nu stond ik op het punt om een dwaas risico te lopen omwille van een ambtenaartje die zei dat 'k een prachtige kop had... en die meer dan een half uur op zich liet wachten. 'k Ben rechtgestaan. 'k Ben naar huis gegaan. Niet omdat hij laat was, 'k had rustig nog wat kunnen wachten. Maar ik zei: gij moet geen model spelen voor een amateurfotograaf. Een modelmoeder en een model echtgenote. Daar heeft uw gezin recht op... En zo heb ik dan verder geleefd. Zonder die goedkope passie. Maar met discipline. En met de bereidheid om steun te verlenen waar het hoort. En steun, steun, dat heb ik mijn man nooit ontzegd. Ook niet toen de boel ontplofte voor hem op de universiteit. Nu ja, ontploffen, ontploffen. Er ontplofte niets hoor, maar hij blies altijd alles op. Een bagatel. Was sprake van een klein schandaal: professoren, studentinnen. U weet wel, hoge bomen vangen veel wind. Maar hij als professor had toch beter moeten weten! Wel had hij toch moeten weten dat iemand van zijn kaliber niet zo maar aan de deur wordt gezet. Als men vast benoemd is, dan moet men om zo te zeggen het hele Koninklijke huis hebben uitgeroeid vooraleer men U buitensmijt. Maar hij bleef maar herhalen dat hem een Consilium Abeundi boven het hoofd hing. Een Consilium Abeundi is de raad, niet het bevel om de leerstoel te verlaten uit eigen beweging. Maar voor één keer hebben mijn vader en ik hem niet kunnen tegenhouden. Hij diende zijn ontslag in. 'k Heb er hem altijd van verdacht van die gelegenheid gebruik te maken om die gehate universiteit te verlaten. Hij kon er niet meer tegenop. Tegen die progressieve collega's, die rumoerige studenten. En voor de zoveelste keer heb ik dan maar de leiding van het gezin in handen genomen. Want zeg nu zelf mevrouw, een man zonder werk! Wat betekent dat! Niets! 'n Man moet zijn gezin kunnen onderhouden! En zo heb ik hem eindelijk kunnen overtuigen om fulltime te gaan werken bij die Amerikanen waar hij toch al overuren deed. Met open armen hebben ze hem ontvangen. Ah ja, ze zaten op hun blote knieën te smeken om Belgische adviseurs die hun konden leren de Belgische wet... nou ja, te omzeilen... Alle bedrijven doen dat. Alle bedrijven! En zo is hij terecht gekomen bij ESSO. Maar die Amerikanen van ESSO, die hadden dollars! En een dollar was toen ook nog keihard hoor, net als een maand geleden. Meer dan zestig frank. Hij verdiende op slag drie keer zoveel als zijn professorenwedde. 'k Stond er zelf van te kijken. En ik dacht: hij zal nu wel blij zijn. Goed geld, geen lastige studenten... Zijn wereldvreemde kantjes kwamen boven. Hij kon het werktempo van de Amerikanen niet aan. Hun efficiency, hun rendement... Lichtpunten in die tijd, dat waren mijn zoons. Die aardden naar mijn vader. Harde werkers. Doorduwars. Kijk, de jongste bijvoorbeeld dat was een student. Goed. Maar toch heel gewoon hoor. Heel gewoon student, student... En toch heeft hij het gehaald. Door zijn doorzettingsvermogen en een iets langere studie. Burgerlijk ingenieur. En de oudste, Jean, de wethouder van cultuur, de schepen, hij wou en hij zou in de politiek, maar hij wou niet weten van de christelijke volkspartij. Hij koos de Volksunie. Wel, ik heb mij daar... ik heb mij daar bij neergelegd. Zo slecht is de Volksunie nu ook weer niet. Daar zitten daar ook katholieken bij. Der zit daar van alles bij,

zelfs linksen heb ik gehoord. En het zijn niet allemaal gewezen collaborateurs, zoals sommige boze tongen durven beweren. Zoals Jeanke, Jean... Jan... Jan... En Jan kent succes, door sociaal dienstbetoon. In een aanvaarde partij. Zonder onderscheid voor de hele gemeente. De donkerste dag in mijn leven was de dag dat mijn vader stierf. Kijk, ik weet het, spreuken zijn dom. Maar er is een spreuk die zegt: bomen sterven staande. Wel die was van toepassing op hem. Hij was vijfentachtig en hij gedroeg zich als een man van vijftwintig. Er was een hartaanval nodig om hem te vellen. Maar die leegte nadien. Ik bedoel de man die de families van zijn kinderen altijd van zo dichtbij had begeleid, die was niet meer. Kijk, 'k heb een zuster in Nederland. Gehuwd met een Nederlander. Calvinist. Moeizaam huwelijk. Maar van hieruit wist mijn vader dat nog altijd te begeleiden. Maar zes maanden na zijn dood was het definitief bergaf met het gezin van mijn zuster. Gedaan. En ook ik, ik miste hem. Ik verloor de greep. Had mijn vader nog geleefd, hij had mijn man kunnen wijzen op zijn plichten als gezinshoofd. Maar mijn man zag het gevaar niet. Hij zag niet dat de economische bloeitijd ten einde was. Dat de crisis aanbrak. En wie krijgt dan de eerste gouden handdruk? Horloge met inscriptie? De middelmatigen. En op een dag zat mijn man zonder werk. Hij had direct ander werk kunnen vinden, maar hij wou niet, wou niet. Voelde zich lekker in zijn prepensioen. Ho, mijn vader die was actief tot aan zijn dood. En mijn man die was oud voor zijn tijd. Terwijl ik nog in de bloei van mijn leven was. We hielden nog van elkaar, dat wel. Maar niet meer in uiterlijkheden. En toch, een vrouw heeft toch nood aan attenties... Af en toe. Af en toe kwam hij thuis met een pakje onder de arm en ik dacht: eindelijk, eindelijk een cadeautje... Nieuwe soort whisky. Ja maar, dat losweken, dat uiteendrijven, dat afbrokkelen. Mij gebeurt dat niet hé. Denkt iedereen. Jongeren zeggen: ga dan alleen wonen, wees dan zelfstandig. Kijk, ik heb een vriendin, haar man is ook gepensioneerd. Wel, die is blij dat haar man gepensioneerd is. We hebben eindelijk tijd voor elkaar, zegt ze. Maar mijn man was altijd weg, op stap, weg, naar zijn familie! Ah ja, daar gaven ze hem te drinken. Ze goten het hem op. Maar ik heb gevochten hoor. Gevochten! De plaats van een man is naast zijn echtgenote... thuis! 'k Heb er voor gezorgd dat hij het huis niet meer moest uitvluchten 's avonds voor zijn whiskietjes. 'k Heb ze hem zelf geschonken. 'k Heb er af en toe eentje meegedronken. Ook al vond ik het helemaal niet lekker... Maar, hij bleef alsmaar afwezig van blik. Sprak wartaal. Decorumverlies noemen de dokters het. Men herkent de eigen familie niet meer, de eigen omgeving. En ik heb Albert moeten binnenhouden. De laatste keer dat we samen in het openbaar verschenen zijn was ter gelegenheid van een groot banket. Op de Flandriaboot. Vooraanstaande politici, zakenlui... En Albert, als academicus, moest de heildronk uitbrengen... En hij greep verkeerd. Hij greep naar het kommetje met de citroen. Er waren een paar leukerds die ook verkeerd grepen en hun kommetje uitdronken. Hij was niet dronken, was niet dronken! Hij had veel meer nodig dan een paar glazen wijn! Spotten, ja, spotten met een doodziek man.

Het belletje van het fornuis rinkelt. Dit brengt Mevrouw De Beer een beetje tot bedaren?

Mevrouw De Beer: Ruikt heerlijk. Alleen de kip mag iets meer hebben. Dat de liefhebbers zich maar klaarmaken. Ik heb de borden daar in de tas. Bestekjes... Ligt zo voor U klaar.

Ze staart afwezig en een beetje triestig voor zich uit. Ineens.

Mevrouw De Beer: Oh, wat heeft mijn beertje?

Ze neemt een blad papier dat op het beertje is gespeld.

Mevrouw De Beer: Had ik helemaal niet gezien.

Ze bekijkt het gevouwen blad.

Mevrouw De Beer: Open mij! Bericht voor Mevrouw De Beer. Hebben we toch al gehad, hè jongedame! Teddybeer, mevrouw De Beer...

Ze leest het briefje. Verbleekt. Ze loopt, nerveus rommelend met keukengerei, rond. Tenslotte.

Mevrouw De Beer: Ik heb dus toch gelijk. Er liep iemand langs het fornuis toen het licht uitgevallen was. Wat dacht U, jonge dames, dat ik in paniek zou weghollen? De volwassenen hier in de steek laten? Dacht U dat ik het niet durfde door te lezen? Nee? Wacht eens, willen we eens kijken wat uw moeders hiervan denken? Dat dit mogelijk is in een vrouwenhuis, wijst toch op een gebrek van gezag.

Ze leest het briefje voor.

Mevrouw De Beer:

Mevrouw De Beer,
Een dame van weleer
Lachwekkend ouderwets
Zilverdraden tussen goudgezwets.
Kaloot, devoot,
en bijna dood.

Ze schiet uit.

Mevrouw De Beer: kaloot, ja, maar niet fanatiek! Niet zoals die met hun nieuwe godsdiensten! Rozenkruisers, macrobiotiekers, aerobica!

Ze leest.

Mevrouw De Beer:

Ze waagt haar kans
met nonkel Tindemans.

En ik zeg U: bonpapa Mao! Tien jaar geleden was het allemaal Mao wat de klok sloeg! Het rode boekje! De nieuwe catechismus! En waar zit Mao nu? Dood en begraven in China. Ja? En zijn volgelingen hier in Vlaanderen met de kop in 't zand. Beschaamd, als struisvogels. Want wie gaat er gaan praten met de Chinezen? Wie gaat er gaan onderhandelen in naam van de Vlaamse werklozen? Wie peutert er miljardencontracten los voor Bell Telephone? Tindemans! Het Maoïsme is een voorbijgaande mode. CVP en Tindemans zullen er altijd zijn...

Ze leest verder.

Mevrouw De Beer:

Het verscheen zelfs in de pers
Op een tekening kersvers
Hoe haar man een deliriumpje tremens kreeg
terwijl hij haar verweet voor rotte helleveeg.

Niets verscheen er in de pers! Niets! Een onnozele tekening ja, op een onooglijk plaatselijk blaadje, de naam van pers onwaardig. 'k Had ze direct een proces kunnen aandoen, maar mijn zoon zegde: mama, niet doen. Ze zijn het niet waard... Delirium tremens! Mijn man was ziek. Drie weken lag hij al in het hospitaal. Vroeger. En dat een incompetente jonge dokter een verkeerde diagnose stelde en hem onderbrengt op een verkeerde afdeling da's mijn fout niet. Toen ik eens bij hem op visitie kwam had hij ook bezoek van zijn familie. Opstokers! Razend was hij! Ha ja, verkeerde pillen. Hij schold mij uit voor alles wat lelijk was, ik zijn echtgenote. Maar ik zag dat in het juiste licht. Hij was ziek... Zijn familie niet natuurlijk. Die gniffelde nogal. En dood schrijven ze, bijna dood. De jeugd moet nog kunnen lachen hè, moet nog leven. 't Zal wel veranderen als ze de dood onder ogen zien. Niet de eigen dood natuurlijk, maar die van een geliefd wezen zoals mijn man. Niet dat die dood van mijn man zo verschrikkelijk was, het verlostte hem van een vernederend lijden. Want eigenlijk kan sterven heel mooi zijn. Als het rustig gebeurt. Omringd door familieleden, zoals mijn man. Omringd door mij, mijn zoons. Zijn dochter. Ze was terug thuis gekomen. Hij herkende haar wel niet, maar 't was toch een verzoening. Maar, in diezelfde kamer stond ook die familie van hem. Met die haat in hun ogen alsof ze hem kwamen opeisen. En aan de andere kant van het hoofdeinde stond die fameuze Patricia. Knikte naar mij, alsof ze mijn gelijke was. Scheelde niet veel of ze hield zijn hand vast. Weende, onbeschaamd. Ging mee achter de lijkwagen aan. Mee ter offerande. En ik vroeg mijn zoons om uitleg. En mijn dochter loste iets over een jarenlange verhouding die zou hebben aangesleept tussen haar vader en... En ik heb haar niet geloofd! Met alle respect voor mijn dochter maar soms is ze alleen maar gelukkig als ze de vrouwen kan overtuigen van de slechtheid van alle mannen... 'k Heb niet getwijfeld...

Steekt kaarsje aan.

Mevrouw De Beer: Het begrafenismaal, daar zag ik tegen op. Samen aan tafel zitten met die mensen. Mijn zoons hielpen me. Zegden kijk mama, een kalmeermiddel. Maar ik zei: rustig, rustig. Had ik maar geluisterd. Het begon rustig. Maar toen liet die oude oom, die communist, de jeneverfles rondgaan. Op het begrafenismaal. En toen begon het gefluister. Zo luid dat mijn familie en ik het wel moesten horen! 'k Had kunnen antwoorden. Dat mijn man iets dronk uit hoofde van zijn beroepsleven, misschien. Wie hogerop wil en daartoe de kans krijgt, grijpt die kans met beide handen... En betaalt een kleine prijs. Ik niet soms? Kijk, zegden ze, ze zwijgt, ze bekent ongelijk. Ja, ik zweeg. Allen Angèle vloog uit, maar mijn zoons zegden: rustig. En we hebben de tafel verlaten. Rustig... In mijn familie, geen schandaal...

Ze komt tot rust. Ze neemt de fles room.

Mevrouw De Beer: We kunnen het hier verder afmaken. De room... Goed roeren... Da's een heel spijtig incidentje hoor. Veroorzaakt door een of andere jongere dame die misschien iets gedronken heeft. Zelf bedolven onder de problemen. De saus is wat dun, maïz... Nee, 't zal zo wel gaan.

Ze doet de garnalen en de mosselen in de kookpot.

Mevrouw De Beer: maar ik moet me toch verdedigen! Hoe kunt U respect voor me opbrengen als ik me niet verdedig, als ik word belachelijk gemaakt? En niet alleen voor mezelf hoor, ook voor de oudere mensen die hier aanwezig... Die net als ik gekwetst zijn... 'k heb me misschien een beetje te scherp uitgedrukt. Excuseer... Nou ja. Die jeugd van tegenwoordig kan zo hard zijn. In al die onschuld...

Ze prikt in de stukken kip.

Mevrouw De Beer: Minuutje nog...

Moe:

Mevrouw De Beer: De eerste maanden na de dood van mijn man. De eenzaamheid in dat grote huis. Gek was dat, het huis werd alsmaar groter... Ik heb altijd een werkster gehad, maar toen heb ik het huis zelf schoongemaakt. Van de kelder tot de zolder. Ik wou niet dat er iets in handen viel van een vreemde, maar het hielp allemaal niet. Och, dat huis werd veel te groot voor mij alleen. Maar mijn dochter wou niet bij me komen inwonen. Haar vrijheid, zei ze. Nu ja... Ik heb, ik heb de villa verhuurd en een appartementje gekocht. Angèle is me komen helpen om het in te richten. 't Heeft mijn zinnen verzet. Dat was goed. Maar de twijfels bleven me maar bestormen. Nou ja, waanbeelden. Had ik gefaald? Had ik, blind als ik was, mijn man in de armen van een andere gejaagd? Wie zal het zeggen. Mijn zoons zwegen. Ach ja, die waren beschaamd. Waren waarschijnlijk al jaren op de hoogte van... van die verhouding... van hun vader met die... 'k Zag ze niet meer... Ik was zo 'n zorgvuldige huisvrouw en ik vergat alles. Nou ja, ik vergat mijn vuurtje uit te doen. Liet mijn licht branden... Vergat mijn deur op slot te doen 's nachts... Dat gepieker over mijn man! Die enige man in mijn leven! Had hij van mij geprofiteerd? Van mij, een rijk, begaafd meisje, weggeschonken aan een hooggevalen arbeiderszoon? Wie zal het zeggen? Mijn zoons zwegen. 'k Zag ze vroeger elk weekeinde met de kinderen om te spelen in mijn grote tuin. Nu zag ik de kleinkinderen niet meer. Ik had geen tuin aan dat appartementje. Maar ze waren lief. Met moederkesdag kreeg ik van hen een nieuwe kleurentelevisie. Met video. Kon ik eindelijk eens zien hoe het er in de wereld aan toeging, zeiden ze. Nou ja, Angèle, Angèle komt me er tenminste uithalen. Sleept me overal mee naar toe. Naar film, naar tentoonstellingen. Stopt me boeken in de handen. Ze meent het goed, maar... Ik draai die televisie open en wat zie ik dan... Programma over homofielen... Ja en die praten dan een soort taal, die vroeger bij mij zelfs op de slaapkamer niet mocht. En ook hier hé, in dit vrouwenhuis zegt men de dingen zo zonder een blad voor de mond te nemen... Nou ja, ik weet het, 't is modern, 't is goed. Maar, 't gaat allemaal veel te snel voor mij. Het... brengt mij in de war... Mijn vriendinnen, de woensdagnamiddag, dat heb ik graag. Maar na de woensdag zijn er nog zes andere dagen op dat appartementje van me. Niet dat ik er iets te kort kom hoor. Ik heb alles, alle moderne comfort. Prachtig ingericht. Automatisch, alles. Maar ja, ik heb geen maaltijden meer om klaar te maken. Ligt ook geen rommel. Maar ik spreek mezelf moed in. Ik zeg: ge kunt U alles permitteren, alles, alles. War er ook gebeurt, geld genoeg. Privéverpleegster. Alles... En ook hier maak ik misschien nog nieuwe vriendinnen. Hé, Angèle?... Nou ja, misschien hebben ze hier toch nog gelijk in het vrouwenhuis hoor.

Mevrouw De Beer begint nu hoe langer hoe koortsachtiger op te ruimen, waarbij ze allerlei keukenafval in de vuilnisemmer stort.

Mevrouw De Beer: Dat vrouwen nog altijd de dupe zijn. Nog steeds. Dom werkend achter hun fornuis, jaar in, jaar uit. Net als in de film. Terwijl de man zijn maîtresse achterna holt met een bontjas, staat de sullige echtgenote bouletten te voorschijn te toveren uit het goedkoopste varkensgehakt. Met als enige afwisseling, de was, de plas, de kinderen naar school doen, vakantiebudgetten opmaken... En als toemaatje: zwijgt gij maar, vrouw, wat weet een vrouw daarvan. Houdt U aan uw was, uw plas, de kinderen naar school doen, vakantiebudgetten opmaken, huiswerken nakijken, de...

Bijna zonder het zelf te beseffen heeft ze ook de kookpot met haar gerecht in de vuilnisemmer leeggegoten. Ze pauzeert verschrikt. Stil.

Mevrouw De Beer: Dat was niet de bedoeling... het is mislukt... Eten kan lukken of mislukken. Deze keer is het mislukt... Ik zal het op een andere keer voor U overdoen. Vanavond ben ik moe... 'k Ben veel te moe. 'k Heb een goeie gezondheid net als mijn vader, maar 'k ben zo moe de laatste tijd. Waarschijnlijk te weinig beweging, op dat appartementje van me. 'k Weet niet of U veel gehad hebt aan mijn levensverhaal? Beetje ouderwets... Nou ja, misschien mogen die jonge dames daar binnen veertig jaar ook eens hun levensverhaal doen... voor één of andere vereniging.

Ze doet haar schort uit.

Mevrouw De Beer: Wat voor vergadering zal het dan zijn? Wie zal het zeggen?

Niet overtuigend:

Mevrouw De Beer: Mijn vriendinnen hebben toch nog gelijk. Ja, ik zal meer naar hier moeten komen. Zo slecht is dit vrouwenhuis nog niet. Ook al lekt het dak.

Ze neemt haar chequeboek uit haar handtas en vult een cheque in.

Mevrouw De Beer: Daarom... deze kleine attentie...

Ze plaatst de cheque tegen het beertje.

Mevrouw De Beer: ... met nulletjes... Van mevrouw De Beer... een dame van weleer...

Ze neemt haar handtas en gaat af.
